

Møte for lukkede dører
torsdag den 13 juni 1946 kl. 9.

President: Natvig Pedersen.

Presidenten: Presidenten foreslår at møtet holdes for lukkede dører, og anser det for bifalt. Presidenten foreslår videre at Regjeringens medlemmer, og de i forretningsordenens paragraf 54 nevnte funksjonærer gis adgang til møtet. Dessuten ekspedisjonssjef Andersen og byråsjef Nygaard. Ingen har gjort noen innvendinger, og det anses for bifalt.

Dagsorden:

1. Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen angående saker behandlet av Utenriksdepartementets Politiske Avdeling i det første halvår etter frigjøringen (innst. S. E.).
2. Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen angående utenriksministerens redegjørelse, avgitt i Stortinget for lukkede dører den 14 mai 1946 (innst. S. F.).
3. Referat.

Sak nr. 1.

Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen angående saker behandlet av Utenriksdepartementets Politiske Avdeling i det første halvår etter frigjøringen (innst. S.E.).

Terje Wold (komiteens formann og ordfører): Den sak som er ført opp på kartet nå, står i nøye forbindelse med utenriksministerens redegjørelse som skal behandles som neste sak på kartet, og jeg tillater meg å foreslå at behandlingen av og diskusjonen om de sakene foretas under ett.

Presidenten: Utenriks- og konstitusjonskomiteens formann har foreslått at de 2 saker som er ført opp på kartet, blir behandlet under ett. Ingen innvendinger er kommet, og presidenten anser det for bifalt. Presidenten refererer da også

Sak nr. 2.

Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen angående utenriksministerens redegjørelse, avgitt i Stortinget for lukkede dører den 14 mai 1946 (innst. S. F.).

Terje Wold: I forbindelse med Utenriksdepartementets Politiske Avdelings beretning om dens virksomhet i annet halvår 1945, og i forbindelse med utenriksministerens redegjørelse, som begge foreslås vedlagt protokollen, kan det være grunn til å framkomme med noen få korte bemerkninger om enkelte av de saker som er behandlet i disse to innstillinger.

Jeg skal først si et par ord om *Svalbardsaken*. Jeg er enig i at det i den stilling denne sak er kommet, hverken er nødvendig eller ønskelig at det fra norsk side nå tas noe initiativ for å bringe forhandlingene i gang igjen. Våre interesser har i denne sak rent forhandlingsmessig hittil vært varetatt av vår ambassadør i Moskva på en helt utmerket måte. Vi har hele tiden forhandlet helt åpent og tillitsfullt med Sovjet-Unionen, i full overensstemmelse med det vennskap og det tillitsforhold som består mellom våre to folk. Det er riktig at vi har sett, og at vi ser, denne sak først og fremst som et norsk-sovjetrussisk anliggende, som vi ved direkte forhandlinger har søkt å bli enig om, og dersom Svalbard-spørsmålet på ny skulle bli tatt opp, sier det seg selv at vi må være beredt til å fortsette forhandlingene i den samme ånd. Det har hele tiden vært vårt ønske saklig og fordomsfritt å søke å nå fram til en forsvarlig og tilfredsstillende ordning.

Noe mer skulle det i grunnen ikke være nødvendig å si på det nåværende tidspunkt om Svalbard-saken. Det framgår imidlertid av utenriksministerens redegjørelse at det spørsmål har vært reist om den omstendighet at både Norge og Sovjet-Unionen nå er blitt medlem av de Forente Nasjoner, har brakt saken i noen annen stilling. Jeg tror det er riktig å si uttrykkelig at dette efter mitt skjønn ikke er tilfellet. Forhandlingene har hele tiden vært ført idet begge parter har vært kjent med det forberedende arbeide som da pågikk for å få istand de Forente Nasjoners organisasjon, og dernest er det under forhandlingene fra norsk side tatt uttrykkelig forbehold om at forsvaret av Svalbard skulle innpasses i det system av sikkerhet som måtte bli bygget opp innen rammen av de Forente Nasjoner. Det har i den tid som er gått siden krigen sluttet, fra stormaktenes side, kan man vel si, vært drevet en politikk som på utenforstående ikke har kunnet unngå å gi et inntrykk av at der har vært et bevisst arbeide fra hver enkelt stormakts side for å skaffe seg militære baser og militær sikkerhet utenfor og uavhengig av de Forente Nasjoner. Det kan være nok i denne forbindelse å nevne Amerikas henvendelse til den islandske regjering for å oppnå baser på Island. Dersom U.S.A. fikk militære baser på Island, så erklærte Amerika seg villig til å støtte Islands søknad om å bli medlem av de Forente Nasjoner. Island ga et verdig svar, og det eneste svar som en liten nasjon i en lignende situasjon kan gi. Det sier seg selv at en slik maktpolitikk eller storpolitikk kan vi ikke under noen omstendighet hverken støtte, medvirke til eller la oss tvinge

inn i. Vår utenrikspolitikk må baseres på de Forente Nasjoners organisasjon, vi kan ikke slutte oss hverken til en vestblokk eller til en østblokk. Dette er ikke noe nytt, men jeg synes det kan være riktig å si det i forbindelse med Svalbardsaken, fordi jeg mener at vårt standpunkt for så vidt alltid har vært og må være helt klart. Dette betyr imidlertid ikke at Svalbardsaken er kommet inn i noen ny stilling derved at vi og Sovjet-Unionen er blitt medlemmer av de Forente Nasjoners organisasjon.

Uavhengig av våre forhandlinger med Sovjet-Unionen om den militære utnyttelse av Svalbard, har vi et selvstendig spørsmål om formell revisjon av Svalbardtraktaten. Bare en ganske flyktig gjennomlesning viser at en revisjon er ønskelig. Blant signatarmaktene har vi både Japan og Italia, og dette bør jo i hvert fall nå endres. Likeledes heter det i traktaten at ingen militære anlegg eller befestninger må opprettes på Svalbard, dog med forbehold av den rett og plikt Norge har som medlem av Folkeforbundet. Også denne bestemmelse bør nu endres.

Det er en sterk norsk interesse at vi ved en revisjon av Svalbardtraktaten kan få Japan og Italia erstattet med Sovjet-Unionen som signatarmakt. Sovjet-Unionen har reist spørsmålet om traktatens revisjon, og det sier seg selv at vi, når denne sak kommer opp, må innta et positivt standpunkt. Jeg tror imidlertid at vi i denne forbindelse må si at vi ikke kan gå med på noen revisjon som tar sikte på å innskrenke eller på noen måte beskjære våre bestående rettigheter når det gjelder selve suverenitetsforholdet eller den næringspolitiske utnyttelse av Svalbard, først og fremst kulldriften. Det må her være nok å henvise til at kulldriften - og også fangst og fiske - på Svalbard i de år som er gått, er blitt en integrerende del av vårt næringsliv, som hele landet, men først og fremst Nord-Norge, er avhengig av. Under krigen har vi også fullt ut ydet de ofre som vår stilling på Svalbard krevet av oss. Vi har ikke veket tilbake for de mest drastiske forholdsregler med de største økonomiske ofre for å forhindre tyskernes utnyttelse av Svalbardkullene, og norske styrker har senere kjempet på Svalbard for å fordrive tyskerne og for her å opprette et militært støttepunkt for vår og våre alliertes krigsførsel mot fienden. Jeg tror vi i sannhet kan si at vi i dag føler det sterkere enn noen gang før at Svalbard er norsk og er en del av Kongeriket Norge, slik som det står i loven om Svalbard § 1.

Men når det gjelder Svalbard og våre interesser i de arktiske strøk i det hele, også i Antarktis, er det nødvendig at vi aktiviserer og effektiviserer vår innsats. Vi har store og gode tradisjoner, men vi kan i det lange løp ikke leve på våre tradisjoner alene. Jeg hilser derfor med glede den del av utenriksministerens redegjørelse hvor han går inn for at alt som heter norske interesser i Arktis og Antarktis, bør underlegges en samlet rasjonalisert ledelse, og at det, når det gjelder den vitenskapelige forskning i disse områder,

bør gjøres det som gjøres kan for at vi her helt ut kan holde mål og følge med i utviklingen. Vi kan selvsagt ikke måle oss med og har ikke midler til å konkurrere med den innsats som stormaktene kan gjøre på dette område, men vi har norske vitenskapsmenn hjemme og ute, som kan gjøre sitt. Jeg er bekjent med at det fra norsk side i disse dager har vært overveiet å kalle hjem en fremstående norsk vitenskapsmann som under krigen har gjort en spesiell stor innsats når det gjelder den arktiske forskning. Jeg støtter den tanke, jeg er enig i at det skjer, og jeg er enig i at vi snarest mulig får et sentralt vitenskapelig institutt som kan ha ledelsen av alle de saker som berører våre interesser i Arktisk og Antarktis. Hvilket departement et slikt institutt skal sortere under, skal jeg ikke uttale meg om, men det sier seg selv at vår utenriksledelse til enhver tid må stå i den nøyeste kontakt med dette arbeid.

Så skal jeg si et par ord om *Grønlandssaken*, som også er omhandlet og har fått en bred plass i utenriksministerens redegjørelse. Utenriksministeren sier i sin redegjørelse at grunnlaget for vår Grønlandspolitikk må være at det nå fra norsk side ikke overfor Danmark må reises noen strid om suverenitetsspørsmålet. Jeg er enig i dette. Det kan ikke for noen som leser dommen i Grønlandssaken, være synderlig tvil om at Danmark vant Grønlandssaken på det grunnlag at retten fant at Danmark hadde suvereniteten over hele Grønland. Noe juridisk krav har vi således ikke, og jeg skjønner da ikke annet enn at det riktige er å legge dette til grunn i vår politikk likeoverfor Danmark. Selvsagt kan vi når det gjelder Grønland, aldri glemme at vi har lidd en urett og at Grønland har vært norsk land. Vi har derfor og vil alltid ha en moralsk sterk stilling, som alltid vil støtte oss i de krav vi fremsetter, og de forhandlinger vi fører angående Grønland. Det bør våre forhandlere være oppmerksom på. Men det er en ting for seg. Noe helt annet er det spørsmål om det i dag er praktisk politikk å si at vi skal søke enten nå eller en gang i fremtiden å gjenerverve suverenitet over Grønland eller over noen del av Grønland. Jeg tror at dette ikke er praktisk politikk, og jeg tror at det er like godt at vi nå straks erkjenner det og legger dette til grunn i vår politikk både innad og utad.

Det er mange grunner som taler for en slik linje. For det første vil vi i vårt forhold til Danmark komme *forhandlingsmessig* i en bedre og sannere stilling. Danmark er ikke lenger en prosesspart, en motpart, i en tvist. Det realpolitiske forhold i dag er i virkeligheten at Danmark er en vennligsindet nabostat som vi er kommet nærmere nå enn noen gang før på grunn av det skjebnefellesskap som vi har hatt under krigen. Derfor skulle det ligge godt tilrette for forhandlinger i dag når det gjelder Grønland; i forhold til Danmark skulle vi ha betingelser for ikke bare å møte en motpart som har vilje til å imøtekomme oss, men det skulle nå også være slik at Danmark vil forstå de rimelige krav fra norsk side når det gjelder Grønland.

Og dernest er det en annen ting som jeg vil understreke i denne forbindelse. Grønlands forhold til Danmark er, at Grønland er en dansk koloni, og når det gjelder Grønland, har både Danmark og vi i de Forente Nasjoners charter overtatt visse forpliktelser. Vi har felles forpliktelser for så vidt angår Grønlands befolkning, den politikk som skal føres i tilbakeliggende områder, slik som Grønland er, og derfor er det etter mitt skjønn i dag ikke slik at det i den utstrekning som før er spørsmål om dansk suverenitet eller norsk suverenitet over Grønland, men spørsmålet er, og særlig da kanskje på grunn av den strategiske betydning som Grønland har fått, mer et spørsmål om et fremtidig styre av Grønland under ledelse av de Forente Nasjoner. Og her kommer vi også inn, i henhold til de uttrykkelige bestemmelser om dette som finnes i de Forente Nasjoners charter, hvorefter det ikke er én stat eller ett land alene som skal bestemme den politikk som skal føres i disse områder, men hvor det heter at også alle andre land som er direkte interessert, har et ord med i laget når det gjelder spørsmålet om hvorledes styret og politikken skal være i slike tilbakeliggende koloniområder, mandatområder, og andre som kommer inn under de Forente Nasjoners organisasjon og det vi kaller trusteeship. Det er her vi har en linje vi kan følge, og jeg tviler ikke på at vi i det lange løp, når det gjelder våre virkelige interesser på Grønland, dermed vil nå meget lenger enn om vi i dag skulle ta opp en ny strid med Danmark om suverenitetsspørsmålet. Jeg er derfor, ut fra denne forutsetning og ut fra denne forståelse og fortolkning av Grønlandssaken, enig i det standpunkt utenriksministeren har tatt, når han mener at det ikke nu er noen grunn for oss til å oppsi Øst-Grønlandsavtalen. Og jeg er enig i at det så snart som mulig, og før oppsigelsesfristen løper ut, sendes en delegasjon om man vil - eller om man vil gjøre det på annen måte - som bringer på det rene om Danmark er villig til, i henhold til Grønlandsavtalens § 7, å oppta forhandlinger med Norge om en nærmere presisjon av de rettigheter vi har i henhold til avtalen. Man skal ikke foreta annet enn en flyktig gjennomlesning av Grønlandsavtalen for å se at det må være riktig, og Grønlandsavtalen inneholder også hjemmel for at man under dens løp skal ha adgang til å ta opp spørsmålet om våre rettigheter der, i lys av de erfaringer som man har høstet.

Jeg mener også at det er riktig at vi tar også spørsmålet Vest-Grønland opp, idet, som utenriksministeren sa, våre aller største næringsinteresser på Grønland i virkeligheten knytter seg ikke til Øst-Grønland, men til Vest-Grønland. Jeg er enig i at den linje følges som utenriksministeren trakk opp; at vi får en allsidig sammensatt kommisjon, og at denne kommisjon så snart som mulig søker å få brakt helt klart hvilke virkelige næringsinteresser og krav vi har når det gjelder Vest-Grønland, og etter at dette er gjort, og etter at saken slik som utenriksministeren i sin redegjørelse har sagt, har vært

forelagt påny for Stortinget, at vi da på bredt grunnlag opptar forhandlinger med Danmark om Vest-Grønland. Og etter den utvikling som har funnet sted når det gjelder Grønland i det hele i de senere år, og etter den stilling som Grønland har inntatt i denne krig, og etter det forhold som bl.a. også Amerika er kommet i til Grønland, må det være en berettiget forventning hos oss at den hårdhendte avsperringspolitikk som Danmark i tidligere år har ført når det gjelder Grønland, ikke lenger vil bli opprettholdt.

Så skal jeg si et par ord om våre grenseforhold mot Sovjet-Unionen oppe i Øst-Finnmark. Jeg er enig i at vi må få en grenseoppgang med Sovjet-Unionen så snart som mulig, og jeg vil legge til at jeg anser denne sak for å være en meget viktig sak. Det er av betydning for den befolkning som bor oppe i Øst-Finnmark, at det er full klarhet mellom våre to land i alle de forhold som knytter seg til grensen, og det er derfor riktig at vi har gjort en henvendelse til Sovjet-Unionens regjering om å få grensen oppgått, og vi får håpe at det blir gjort i inneværende sommer. Skulle det imidlertid dra ut, og vi ikke får noe svar på vår henvendelse om denne sak, så mener jeg at det må være riktig av oss å gjøre en ny henvendelse, idet vi her må gå ut fra at denne sak blir løst i løpet av sommeren. Jeg mener også at det er riktig at vi får brakt i orden de avtaler angående forholdene ved grensen som er nødvendige i og med den nye nabo vi har fått, og der må vårt utgangspunkt være, at vi i den nye situasjon må ha en berettiget forventning om, at de betingelser, de avtaler, som blir inngått her, ikke på noen måte må være dårligere for oss enn de vi hadde med Finnland. Vi må ut fra det vennsks- og tillitsforhold som består mellom oss og Sovjet-Unionen, uten vanskelighet går jeg ut fra, kunne få avtaler om grenseforholdene som ikke er dårligere, men helst skulle være gunstigere og lettere for oss enn de avtaler som vi etter tildels vanskelige forhandlinger fikk i stand med Finnland i 1925. Jeg har sett av utenriksministerens redegjørelse, at det er enkelte av disse avtaler som «de lokale myndigheter», heter det, ikke har noen tro på at det vil lykkes oss å beholde, og det gjelder da først og fremst avtalen om samferdslen, trafikken, langs grensen og på grenseelvene Pasvik og Grense-Jakobselv. Det er klart at det er av den aller største betydning for befolkningen, og det er en rett den har hatt ned gjennom tiden, at de langs grensen skulle kunne bevege seg så på den ene og så på den annen side, at de på elvene skulle kunne legge til bredden så på den ene og så på den annen bredd, og jeg synes at dette forhold er så naturlig, og det betyr i det daglige liv såvidt meget for den befolkning som bor her i disse strøk, at jeg er meget forbauset over at de lokale myndigheter uten videre har funnet, at denne avtale blant annet ikke kan forventes å bli imøtekommet fra sovjet-russisk side. Jeg vil bare si at jeg tror, at der er sterke norske interesser til stede av å ha en slik avtale. Jeg vil også nevne en annen ting. Det fremgår av utenriksministerens redegjørelse, at når det gjelder

spørsmålet om utbygging av Skoltefossen, så har russerne nå fått en avtale med Finland om utbygging av Jeniskoski, og det skulle gjøre at behovet for russisk utbygging av Skoltefossen ikke lenger skulle være til stede eller være så sterkt som før. Jeg vil gjerne i denne forbindelse gjøre oppmerksom på, at etter de opplysninger jeg har fått, har utbyggingen av Jeniskoski alltid gått inn som ledd i utbyggingen av Skoltefossen. Begge to har vært en del av en felles plan for å skaffe den nødvendige kraft både når det gjelder norsk side og når det gjelder russisk og finsk side, til drift av nikkerverkene i Salmijervi, så jeg deler ikke fullt ut den tro at behovet for en russisk-norsk eller en russisk utbygging av Skoltefossen ikke er til stede på samme måte som før.

Til slutt et par ord om vårt forhold til Finland, som også er omhandlet i utenriksministerens redegjørelse. Jeg er enig i at vi så snart råd er skaffer oss en direkte veiforbindelse mellom Øst-Finnmark og Finland og det finske veinett. Slik som forholdene i dag er, hvor Sovjet-Unionen så å si har sperret sitt område, hvor det ikke er mulig i de 10 kilometer som det her er tale om, å ha noe normalt samkvem mellom Norge og Finland over russisk område og derfra å få forbindelse med vårt veinett, vårt eget land, så er det for oss ikke noen annen utvei, enn at vi så snart som mulig bygger ut den veiforbindelse som skaper direkte forbindelse mellom Sør-Varanger på vestsiden av Krokfjell frem til det finske veinett, og at vi der kan få den forbindelse vi hadde før krigen, og nå frem til Syd-Norge over Sverige, til det norske veinett. Jeg mener at denne sak er viktig. Jeg mener den bør fremmes snarest mulig, og jeg mener at den også har betydning for gjenreisingsarbeidet i Finnmark. Det har betydning at vi ved siden av disse andre forbindelser også har denne gamle forbindelse.

Med hensyn til spørsmålet om frihavn for Finland, som utenriksministeren reiste til slutt i sin redegjørelse, vil jeg si at fra gammel tid har der vært en samhandel i disse distrikter mellom norsk område og Nord-Finnland. Det er klart at vi er interessert i å hjelpe frem og opprettholde denne samhandel mest mulig sånn som før, og at der fra norsk side, når det gjelder rimelige finske ønskemål til lettelse av denne samhandel, ikke bør gjøres for store vanskeligheter. Slik som de naturlige forhold nå en gang er heroppe, så er det både naturlig og rimelig at en viss del av den nordfinske befolkning har sin trafikk og sin handel over Øst-Finnmark, over Kirkenes, Bugøfjord og over Utsjokk og Tanaelven, så jeg vil angående det punkt bare ha sagt som et alminnelig syn, at vi like overfor berettigede og rimelige finske ønskemål her ikke må stille oss for urimelig eller for stivbent i betraktning av de realpolitiske forhold som her er tilstede.

Der er i utenriksministerens redegjørelse mange ting som ikke er sagt, men jeg går ut fra at utenriksministeren selv vil komme tilbake til de tingene i den offentlige redegjørelse som vi skal få i et senere møte i dag. Jeg går

ut fra at de saker, som er behandlet her, er saker som nødvendigvis må behandles hemmelig. Og jeg gjør i den forbindelse oppmerksom på den eneste bemerkning som vi har hatt å gjøre i vår innstilling. Vi har sagt som en forutsetning fra utenrikskomiteen, at vi går ut fra at der i fremtiden forholdes slik, at overalt hvor det på noen måte er mulig, må utenrikspolitiske spørsmål drøftes i offentlige møter. Jeg tror det er en meget god regel, og for så vidt skal jeg ikke berøre noe annet spørsmål eller noen annen sak enn den som direkte er omfattet her i den del av utenriksministerens redegjørelse, som jeg mener nødvendigvis må være gjenstand for behandling i hemmelig stortingsmøte.

Utheim: Jeg finner grunn til å komme med noen bemerkninger om Grønlands-problemene, som jo utenriksministeren i sin redegjørelse av 14 mai kom ganske sterkt inn på. For først å ta resultatene, som jeg ser dem, vil jeg straks få lov å si at jeg ikke har noe vesentlig å bemerke til utenriksministerens standpunkter med hensyn til vår opptreden i den nærmeste fremtid. Jeg tror det er riktig at vi ikke skal oppsi Øst-Grønlandsoverenskomsten, og jeg tror også det er riktig at vi venter med å oppta forhandlinger om de viktige næringsinteresser vi har å vareta på Vest-Grønland, inntil dette første spørsmål - hvorvidt traktaten skal oppsies eller ikke - er avgjort. Jeg hilser også med glede og tilfredshet at det med hensyn til disse spørsmål arbeides ivrig av Utenriksdepartementet for å bringe klarhet over de næringsinteresser og dermed de krav vi har å fremsette overfor Danmark. Jeg må imidlertid si et par ord om det som i hele vår historie siden adskillelsen fra Danmark kan kalles for Grønlandsproblemet.

Jeg synes utenriksministeren i sin redegjørelse benyttet ord og vendinger som synes å tyde på, at nå er hele denne sak opp- og avgjort med Danmark. Det er jeg ikke enig i. Det er så at vi tapte ved voldgiftsdomstolen i Haag i 1933. Men den dom skapte dog allikevel en klarhet og forenklet i det hele spørsmålet Grønland mellom Danmark og Norge. Jeg erkjenner at Haagerdommen av 1933 har brakt suverenitetsspørsmålet ut av verden. Begrunnelsen for Haagerdomstolens dom er i grunnen dette avsnitt:

«Inntil Kieltraktaten av 1814 hadde kongen sine rettigheter over Grønland i egenskap av konge over Norge. Det var som norsk besittelse Grønland blev omhandlet i artikkel 4 i denne traktat, hvorved kongen avstod til kongen av Sverige kongeriket Norge «la Grønlande ... non comprise» (ikke innbefattet Grønland). «Følgen av traktaten var, at det som hadde været en norsk besittelse blev værende hos kongen av Danmark og blev for fremtiden en dansk besittelse.»

Jeg erkjenner at denne dom juridisk avgjør suverenitetsspørsmålet med hensyn til Grønland. Men dommen fastslår også - og det er det verdifulle for oss - meget tydelig at det var først ved Kieltraktaten at Danmark

ervert suverenitet over Grønland. Det er Kieltraktaten som etter Haagdommen er grunnlaget for Danmarks rett til Grønland. Hele Grønlands-problemet har vært debattert i denne forsamling i de 130-140 år som er gått siden 1814. Den linje Stortinget har fulgt, når man ser dette i historisk perspektiv, har vært en krum og bøyet linje, det har vært forskjellige standpunkter og forskjellige begrunnelser som har vært gjort gjeldende. Nå mener jeg spørsmålet er ganske meget forenklet. Det vi kan konstatere som et faktum, er at Danmarks suverenitet over Grønland bygger på Kieltraktaten. Den har vi aldri anerkjent. Det er om denne traktat den svenske utenriksminister i 1819 - var det vel - sa til den engelske gesandt i Sverige at de danske forhandleres opptreden ved den anledning var et bedrageri. Jeg hevder, og jeg mener at det blir norsk utenrikspolitikk som i fremtiden må hevde, at dette spørsmål, Grønland, forandres nå fra et juridisk til et politisk spørsmål. Det ble begått en urett mot Norge ved inngåelsen av Kieltraktaten i 1814, - vi må i vår fremtidige ledelse aldri i ord eller handling gi uttrykk for eller gi tilkjenne at vi bøyer oss for det som ble foretatt ved Kieltraktaten. Vi har et moralsk krav på at den urett som der ble begått, skal omgjøres. Var den handling som ble begått i Kiel i 1814, blitt begått av privatpersoner, var de kommet på straffarbeid. Jeg håper at moralen mellom nasjonene også etter hvert vil utvikle seg sådan at slike skritt som der ble foretatt - jeg skal ikke her gå inn på detaljer - er utenkelige. Men det er ikke ukjent i verdenspolitikken å kreve bedragerier og skadelige ting omgjort. Den ting må vi aldri oppgi, og før dette forhold er ordnet med Danmark, vil det alltid stå som en uoppgjort affære. Jeg sier ikke at det er et spørsmål som behøver å reises nå; men hva jeg i motsetning til siste taler så sterkt vil understreke er, at selv om dommen i Haag foreligger, har vi et politisk og moralsk krav på å få omgjort det som ble bestemt ved Kieltraktaten i 1814.

En ting til har jeg lyst til å nevne når vi nå drøfter utenriksministerens redegjørelse. Jeg leste i avisene for en tid siden at handelsavtalene mellom Norge og Island var blitt oppsagt. Jeg vet ikke om denne meddelelse er riktig. Er den riktig, synes jeg det er litt påfallende at ikke disse ting ble omtalt av utenriksministeren i hans redegjørelse for Stortinget i mai måned. Jeg ber om å få opplysninger om disse spørsmål, hvis det er noen opplysninger å gi. Saken har stor interesse hvis forholdet er som dagspressen synes å ha gitt uttrykk for, at disse handelstraktater er oppsagt fra den annen parts side.

Strand Johansen: Utenriksministeren har i sin redegjørelse også henvendt seg til Stortinget med anmodning om råd i en del foreliggende spørsmål av utenrikspolitisk art. Hvis jeg skal gi utenriksministeren et råd, må jeg gjøre det ut fra det program jeg er valt på til denne forsamling, og jeg tillater meg derfor å pointere det

utgangspunkt som vårt parti mener bør være for vår utenrikspolitikk. I forhandlingene med Det norske arbeiderparti i fjor ble vi med forhandlerne enig om å oppsette følgende prinsipielle retningslinjer for Norges utenrikspolitikk:

«Med utgangspunkt i vårt folks materielle og kulturelle interesser må vårt land føre en demokratisk, nasjonal og selvstendig utenrikspolitikk. Sammen med alle fredselskende land og alle positive krefter må vårt land aktivt delta i oppbyggingen av De forente nasjoners organisasjon til sikring av freden. De tiltak som treffes av De forente nasjoner for å trygge og verne freden må vårt land støtte gjennom sin aktive deltagelse for å sette dem ut i livet. Det gode forhold til de allierte makter må utbygges. Den gode forståelse og samarbeidet med våre nordiske grannefolk og med Sovjet-Unionen, som vi nå har felles grense med, styrkes og utbygges innenfor denne internasjonale ramme.»

Det er for meg det prinsipielle utgangspunkt for bedømmelse av de utenrikspolitiske spørsmål, og jeg kan ikke se annerledes på det enn at disse prinsipper heller ikke i noe mål står i motsetning til det fellesprogram som alle partier bygger på.

Jeg vil ikke gå inn på alle de spørsmål som reises i utenriksministerens redegjørelse, man la meg peke på at han karakteriserte den internasjonale situasjon som meget spent og i høy grad labil. Jeg tror det må være Norges oppgave i denne situasjon fremfor alt å holde seg det prinsipp etterrettelig som vår tidligere utenriksminister Trygve Lie gav uttrykk for på de Forente Nasjoners første generalforsamling, og som ble delt av alle delegasjonsmedlemmer. Han viste til at

«de som virkelig ønsker å fremme verdensfredens sak ... bør ikke prøve å dele verden opp i atskilte blokker, når alle byggende krefter i virkeligheten arbeider sammen for hele menneskehetens beste. Ikke noe ville være farligere enn om denne nye organisasjon fra begynnelsen av skulle bli brukt av noen enkelt makt for dens særlige formål.»

Jeg nytter høvet til å understreke at jeg er fullstendig enig i dette prinsipp, og jeg slutter meg også til den uttalelse som utenrikskomiteens formann kom med, da han påpekte at vi kan ikke slutte oss til noen som helst blokkdannelse.

Jeg ønsker å peke på et annet prinsipp som Trygve Lie fremholdt på den norske regjerings vegne i første del av de Forente Nasjoners generalforsamling:

«Vi bør se den kjensgjerning i øynene at visse større politiske og territoriale problemer - vesentlig dem som står i forbindelse med fredsavtalene - må løses gjennom andre kanaler enn denne organisasjon.»

Dette prinsipp står i umiddelbar sammenheng med de spørsmål som er reist i utenriksministerens redegjørelse, og

jeg vil få lov å komme tilbake til dette litt senere. Jeg er også fullstendig enig i den erklæring som Trygve Lie på Regjeringens vegne avgav da han sa:

«Vår deltagelse i organisasjonens» - de Forente Nasjoner - «arbeid vil heretter være grunnleggende for Norges utenrikspolitikk.»

Men det betyr på ingen måte at Norge, eller noen stat som står tilsluttet de Forente Nasjoner, dermed oppgir noe av sin suverenitet. Det forekommer meg på dette område å herske en del misforståelser. Det er mange som tror at deltagelse i de Forente Nasjoner betyr at statene dermed har oppgitt sin suverenitet eller i hvert fall en del av sin suverenitet. Jeg viser til utenriksministerens uttalelse i den redegjørelse vi nå behandler, hvor han sier:

«Men ingen av dem» - det er de tre ledende stormakter - «er villig til å gå med på begrensninger i sine suverene rettigheter ...».

De Forente Nasjoner er ikke en organisasjon til innskrenkning av landenes suverene rettigheter, men er langt mer en internasjonal organisasjon som skal sikre det enkelte lands suverene rettigheter. Det er, tror jeg, nødvendig å ha dette klart for oss, når vi går til løsningen av de innviklede internasjonale problemer, som også direkte berører Norges utenrikspolitikk.

Jeg kan ikke fri meg fra det inntrykk, når jeg leser utenriksministerens redegjørelse, at den ikke er bygd på solide, reelle kjensgjerninger når det gjelder å informere Stortinget. Det gjelder i første rekke det avsnitt hvor utenriksministeren informerer Stortinget om Sovjet-Unionens utenrikspolitikk. Er det virkelig nødvendig å gripe til slike informasjonskilder som rykter, som vi jo allesammen leser om i avisene, og som vår tidligere utenriksminister meget bestemt advarte offentligheten mot å feste tillit til og advarte pressen mot å kolportere? Jeg synes ikke det er på sin plass at utenriksministeren legger fram disse ryktene som han jo selv er nødt til å avsvekke, idet han peker på at det sikkert er et ledd i den pågående nervekrig. Når han informerer oss om De forente staters stillinger eller om Storbritannias stilling, henviser han til hva de ledende statsmenn der har sagt. Er det ikke mulig, når vi blir informert om stillingen i Sovjet-Unionen, også å henvise til hva de ledende politikere har erklært offentlig i De forente nasjoner og offentlig i deres taler i Sovjet-Unionen? Jeg synes avsnittet om stillingen i Sovjet-Unionen til de internasjonale problemene tyder på at der ikke er det vennskapelige forhold til stede mellom den norske regjering og Sovjet-Unionens regjering som vi alle kunne ønske.

Tillat meg å si et par ord om spørsmålet Svalbard. Jeg er fullstendig enig med utenrikskomiteens formann, når han sier at det fra norsk side ikke bør tas noe initiativ i denne sak på det nåværende tidspunkt. Jeg er også enig med ham i at saken ikke er kommet i noen ny stilling, fordi begge de interesserte landene er blitt medlemmer av de Forente

Nasjoner. Utenriksministeren antyder imidlertid i sin redegjøring muligheten av å se dette spørsmål i lys av artikkel 43 i de Forente Nasjoners charter, og det forekommer meg som om utenriksministeren her er inne på en linje som skulle gå ut på at dette spørsmål i en eller annen form bringes inn for Sikkerhetsrådet eller en annen del av de Forente Nasjoners organisasjon. Jeg vil gjerne pointere at jeg mener at dette er et spørsmål som i første rekke angår Norge og Sovjet-Unionen, og at dette spørsmål - hvis det reises fra Sovjet-Unionens side - bør løses i direkte forhandlinger mellom Norge og Sovjet-Unionen. Jeg kan heller ikke innse at § 43 i charteret overhodet har noe med den foreliggende sak å gjøre.

Hva angår Grønlandsspørsmålet, vil jeg slutte meg til det utenrikskomiteens formann sa, og erklære meg fullstendig enig i det som utenriksministeren sier, at vi nå fra norsk side overfor Danmark ikke må reise noen strid om suverenitetsspørsmålet. Skulle Danmark søke å løse dette spørsmål på den måte som utenrikskomiteens formann har antydnet muligheten av, ved å innordne Grønland i det tilsynssystem som skal opprettes gjennom de Forente Nasjoner, er jeg enig i at Norge der må nytte høvet til å ha et ord med i laget, som utenrikskomiteens formann uttalte seg.

Jeg kan ikke unnlate å peke på at vi også i denne hemmelige sak får melding om at det nå er truffet en ordning om hjemsendelse av de tyske krigsfanger, og at denne ordning er truffet mellom de norske og sovjetrussiske myndigheter. Jeg synes det er eiendommelig at vi skal informeres om dette i en hemmelig melding, og at den norske offentlighet blir underrettet om denne rent praktiske ordning gjennom en engelsk nyhetsmelding fra Tyskland via London gjennom Reuters byrå. Var det ikke heller rettere at vi i slike ting ble direkte informert fra utenriksministeren ved en pressemeddelelse eller en pressekonferanse? Jeg tror at vi må søke å unngå å gjøre større hemmeligheter ut av utenrikspolitikken enn den i virkeligheten er.

Hambro: Jeg skal avholde meg fra å komme inn på meget storpolitiske betraktninger. Jeg tror at tidspunktet ikke i særlig grad egner seg til det, og der er på alle ansvarlige hold en full enstemmighet i oppfatningen av de spørsmål som nu sist ble berørt av hr. Strand Johansen når han citerte den uttalelse som den norske delegasjon avgav på de Forente Nasjoners første generalforsamling i London. Men der er både i utenriksministerens redegjørelse, i den fremlagte stortingsmelding nr. 2 og i de ord som er sagt her, enkelte ting som det er naturlig å komme inn på et øyeblikk.

Jeg er enig i at der er liten grunn for oss til å ta noe initiativ i forholdet til Sovjet-Russland under drøftelsen av forholdene på Svalbard. Men jeg føler meg ikke særlig tilfreds med å ha svevende uavgjorte forhandlinger eller spørsmål. Det ligger deri et usikkerhetsmoment som vi bør være oppmerksom på. Når som helst kan spørsmålene reises, og

det gjelder at vi da har våre svar på rede hånd og har gjort alle de forundersøkelser som er nødvendige til en saklig drøftelse. Jeg er tilbøyelig til å mene at det var naturlig at det fra norsk side ble gjort visse skritt for å få oppsagt den gamle Svalbard-avtale, ikke utelukkende fordi det er et russisk ønskemål som vi har sagt oss enige i, men fordi Svalbard-avtalen alltid har vært tilfredsstillende fra norsk side, og det er ingen grunn for oss til å unnlate å benytte tidskonjunkturerne til å se å få rettet på de misforhold i avtalen som vi aldri har kunnet være særlig tilfreds med. Det er ikke bare den ting at Italia og Japan er med blant signatarmaktene, men at det inneholdes en rekke bestemmelser i Svalbard-avtalen som fra norsk synspunkt er og må være tilfredsstillende, og som vi nå burde søke å komme bort fra ved den revisjon som vi også direkte har stillet Sovjet-Unionen i utsikt at vi ville interessere oss for å få gjennomført.

Jeg er også sterkt interessert for den sak som ble nevnt av formannen i utenriks- og konstitusjonskomiteen angående opprettelse av et slags sentralinstitutt for arktisk forskning. Jeg tror jeg har lov til å si - det er litt av bakgrunnen for det jeg har å bemerke både om Svalbard og om Grønland - at det var meg som reiste disse spørsmål i moderne norsk politikk. Hr. Utheim og andre vil i Stortingets arkiv gjennom referater fra møter for lukkede dører i 1919 kunne finne hvorledes spørsmålene ble brakt fram for første gang etter meget mer enn en menneskealder både om vårt forhold til Svalbard og om vårt forhold til Grønland. Men så interessant jeg er for en forskning med sikte på Svalbard, er det meg umulig å lukke øynene for det faktum at vi har ofret relativt uhyre meget mer på å utforske Svalbard enn på å utforske Norge. Vi har utforsket mineralrikdommer og forekomster på Svalbard med en omhu og med omkostninger som vi aldri har ofret på undersøkelser i Nord-Norge. Jeg har gang på gang tidligere tatt til orde, når det gjelder disse ting, for at vi ikke ensidig må gå ut fra at vår industris framtid ligger på Svalbard, men vi må ha for øye at det er av vesensbetydning for oss å få en systematisk utforskning av mineralrikdommer og forekomster i Norge, og særlig i Nord-Norge. Hva vi har ofret på Norges Geologiske Undersøkelse på det årlige budsjett, er en liten del av hva vi har ofret på Svalbard, og for meg har dette aldri vært et helt tilfredsstillende forhold. Vi har en naturlig grunn til å legge for dagen en viss luksus når det gjelder arktiske og antarktiske undersøkelser, men vi må ikke glemme våre forpliktelser til å drive hjemlige undersøkelser også. Vi vet at Sovjet-Rusland med framsyn har satt i gang mineralogiske og andre undersøkelser i de nyervervede grenseområder mot Norge. Vi vet hvorledes man fra svensk side - og vi har det mest talende bevis på det i Gullbolaget i Boliden - har undersøkt det som ligger på deres landområde. Vi har latt de systematiske undersøkelser ligge, fordi vårt

blikk alltid har vært rettet mer anspent mot de fjernere egne enn mot de nærliggende muligheter.

Det ble antydnet av formannen i universitets- og fagskolekomiteen, at vi kunne få hjem til å lede de arktiske undersøkelser en norsk forsker som for tiden er ute og er høyt fortjent. Jeg tror at den mann han syntes å måtte sikte til, vil være ganske fortrinlig skikket til en slik gjerning, bl.a. fordi han er i besiddelse av sunn sans, hvilket har vært sterkt manglende hos enkelte av våre arktiske forskere fra før, - jeg tenker på Adolf Hoel og på andre som har drevet disse undersøkelser. Det har jo i det hele tatt hos dem som har syslet sterkt og ensidig med Grønland og Svalbard, vært en, jeg hadde nær sagt sykelig, tendens til å utvikle en eiendommelig norsk imperialisme, av hvilken vi hørte en gjenklang i hr. Utheims uttalelser her. Men den mann det var siktet til, er så vidt jeg vet, amerikansk borger. Han traff sitt valg under krigen. Han er knyttet til et amerikansk universitet. Kan man få ham tilbake til Norge, vil det være en vinning for norsk vitenskap, og jeg tror vi da vil være inne på den riktige vei når det gjelder de undersøkelser det her har vært tale om.

Men det gjelder både i vårt forhold til Svalbard og i vårt forhold til arktiske interesser i det hele at vi forholder oss realistisk til dem og ikke legger en romantisk målestokk på dem. Det kunne være, og var muligens på et visst tidspunkt nødvendig å overdrive i noen grad våre næringsinteresser i arktiske egne, men la oss være klar over at noen overordentlig store økonomiske interesser, når vi ser bort fra alle hvalfangstinteressene, har vi neppe når vi legger den realistiske målestokk på det. La oss være helt nøkterne. Vi har undersøkt tidligere meget grundig alle våre økonomiske næringsinteresser på Grønland og i Nordhavet. Vi vet at de for visse deler av landet er av stor betydning, men vi vet også at vi skal være forsiktige med å overdrive denne betydning.

Jeg er enig i utenriksministerens konklusjon, at vi ikke sier opp Grønlandsavtalen med Danmark. Den ga oss et ly å arbeide i, som jeg tror var meget nyttig for oss, og det var en utvilsom feil at en norsk regjering tillot private Grønlands-interesserte å bringe oss i et forhold som nødvendiggjorde at vi gikk til Haag. Og der kan vi igjen huske på at de folk som drev dette aller mest intenst, det var folk som nasjonalt sett hadde mistet en del av sitt sunne omdømme, hvilket vi så nok av vitnesbyrd om under krigen, hvis vi hadde vært i tvil om det på forhånd. Jeg har fulgt hele det arbeid med personlig sorg og med noen smerte. Jeg var med å stifte den første Grønlandsforening i Norge på et tidspunkt da den norske almenhet fullkommen hadde glemt at vi hadde interesser av historisk art og av næringspolitisk art i de arktiske farvann og på Grønland. Men ensidigheten ble jo etter hvert så markert at enhver historisk og realpolitisk balanse sviktet for de folk som drev det. Og la oss den hele tid være klar over at de næringspolitiske interesser på Øst-

Grønland er sterkt begrenset. Våre vesentlige interesser ligger i havbandet. Selfangsten har i alminnelighet vært drevet opp til og oftest utenfor tremilsgrensen. De par overvintringsekspedisjoner som man har hatt med års mellomrom til Øst-Grønland, er overordentlig interessante, og verdifulle nok i og for seg, men av noen stor næringspolitisk interesse er de ikke, og Stortinget bør alltid være klar over hvor meget vi har ofret også i støtte av disse ekspedisjoner. Men en ytterst reell interesse for Norge er opprettholdelsen av de meteorologiske stasjoner i de arktiske egne. Det er for oss nesten livsviktig å ha en værvarsling som kan bygge på utpostene Jan Mayn og Øst-Grønland, fordi en så overordentlig stor prosentdel av de stormer som når Nord-Norge, utgår derfra. Værvarslingen har hatt en uhyre reell betydning for hele vår fiskerflåte, og å opprettholde våre meteorologiske stasjoner der og, som det har vært pekt på, ha et samarbeid med danske stasjoner og eventuelt også med amerikanske stasjoner, vil for oss alltid være av interesse.

Hva forholdene på Vest-Grønland angår, er det klart at vi har større interesser rent fiskerimessig på Vest-Grønland enn på Øst-Grønland. Men la oss ikke glemme, når vi taler om den hårdhendte danske avsperringspolitikk, at det faktiske forhold er at danskene er sterkt ukyndige på disse områder. Danmark driver intet bankfiske, Danmark har ingen bergverksdrift. De to næringer som interesserer oss i særlig grad når det gjelder Grønland, har danskene alltid stått helt uforstående til. De har måttet importere sine mineralogiske forekomster også ved kryolittgruvene på Grønland. Og den danske avsperringspolitikk - det plikter man å være oppmerksom på - har gjort eskimostammen på Grønland til den eneste eskimostamme som er i framgang, kulturelt og i folketall og på enhver annen måte, mens andre eskimostammer i Nord-Kanada og på visse punkter som faller innenfor De Forente Staters område, har vært i tilbakegang og i moralsk oppløsning. Jeg tror tidspunktet er gunstig til å få drøftet etter hvert og forsiktig med Danmark en større åpning av Vest-Grønlandske havner, slik at våre fiskefartøyer ikke vil møte de vanskeligheter når det gjelder vannforsyning og når det gjelder landing, som de delvis har gjort i tidligere tider.

Men for meg synes det som i virkeligheten viktigere for oss historisk enn å drive intense forhandlinger om disse praktiske forhold, som jeg tror vil kunne ordnes, er å få gjennomført arkivsakens løsning, både under diskusjon med Danmark og under diskusjon med Sverige. Vi har ikke vårt arkivvesen nasjonalt sett i orden. Vi har ikke engang en historisk komplett samling av våre traktater. Vi har ikke alle skjøter på vår nasjonale eiendom, vi har ikke kartene. Jeg tror, hvis utenriksministeren vil tillate meg den avvikende mening, at arkivfolkene ikke er de rette til å drive forhandlinger med arkivfolk fra Danmark og Sverige. Arkivfolk blir samlere, og de er like uvillige til å avstå et dokument, som en frimerkesamler til å avgi det verdifulleste

merke i sin samling. Under de tidligere drøftelser både med Danmark og Sverige var politikerne langt mer villige til å imøtekomme de norske ønsker enn arkivfolkene var, og da jeg for nokså mange år siden på den norske regjerings vegne førte arkivforhandlinger i Danmark sammen med professor Koht som norske forhandlere, nådde vi kanskje langt frem, inntil de danske politikere sa at vi tør ikke gå lenger av hensyn til våre arkivfolk. Vi må vente til gamle overbibliotekar Bruhn er gått av, for ellers blir det et forferdelig rabalder hvis vi vil være mer imøtekommende like overfor nordmennene. De samme forhold vil man møte i Sverige. Arkivfolkene må være med som sakkyndige. De bør helst holdes i bakgrunnen, men det bør være politikerne og folk som virker på en bredere basis, som driver forhandlingene. Jeg mener at vi nå har nådd det tidspunkt da det er nødvendig for oss å få en utskiftning i arkivsaken med Sverige, i hvert fall i den forstand at vi får gjenparter av alle de ting vi må ha, at den diplomatiske korrespondanse for tiden 1814-1905 blir helt tilgjengelig for oss, og at originalene av de ting som utelukkende er norske saker, kommer til Norge, og fotostatiske kopier av de andre ting. Det gjelder en hel rekke saker. Vi kan ikke forhandle fyldestgjørende uten å ha arkivene komplette. Vi har ved forskjellige anledninger måttet få gjenparter fra Sverige, fordi hva enten det gjelder vårt forhold til vårt granneland i øst, Finnland, og nå Sovjet-Russland, eller det gjelder andre ting, ligger en del av dokumentene i Sverige, og vi må ha dem.

Men la oss når vi forhandler om disse ting, forhandle med en humanistisk innstilling. Jeg ble virkelig nesten litt uhyggelig til mote ved å høre på min høyt aktede kollega, hr. Utheim, som jeg så ofte finner meg i stor overensstemmelse med. Hvis vi i Norge skal innlede den nye periode i verdens historie med å si at vi aldri noensinne et øyeblikk må glemme den urett Danmark gjorde oss i 1814, hvilken atmosfære tror man der ville være i verden i dag? Vi har ikke i disse år hatt en nordmann som har levd under dansk herredømme, vi har intet irredenta. Hvis vi på bakgrunn av det som skjedde i Kiel i 1814, skulle innta en så uforsonlig holdning, hvorledes skal vi da kunne dømme om noen nasjonalistisk bevegelse i noe land som har lidd langt større urett ved mange fredsslutninger enn vi har gjort i 1814? Vår historie skal være levende i våre sinn, men den må ikke overskygge vår dømmeevne og vår evne til å forstå også andre land og andre lands innstilling. Tror noen at vi ville møte sympati noe sted i verden hvis vi ville forlange en revisjon av Kielerfreden, som jo ikke skyldtes dansk overgrep, men skyldtes et dansk *nederlag* og fullkommen historisk og geografisk uvidenhet hos de representanter som forhandlet på stormaktenes vegne og dikterte Danmark freden. Det var den engelske underhandler Vansittart - en oldefar, om jeg ikke tar feil, av den berømte lord Vansittart, hvis bøker i det siste år mange av Stortingets medlemmer kjenner - som overhodet ikke visste hva Grønland var, likeså litt som han

visste, hva Island eller norske biland i det hele tatt var. La oss også et øyeblikk bevare klart i vårt sinn den historiske kjensgjerning at Island i dag krever med oppdagerens rett å ha en større interesse på Grønland enn Norge har. Vi har fått gjort Leiv Erikssonsdagen til en slags norsk-amerikansk festdag, og den er fridag i en rekke stater. Islenderne gjør nå med megen historisk rett gjeldende at Leiv Eriksson var islender. Han kom fra Island, - han kom fra Island på en tid da Island ennå ikke var forent med Norge. Da den islandske president besøkte Amerika, og ved mange andre anledninger, har han gjort det meget sterkt gjeldende, og man har sagt at kommer Norge med historiske krav på Grønland, kan Island gjøre dem gjeldende med meget større intensitet. Det er historisk romantikk en hel del av dette, det er dekorativt. Det kan være verdifullt som ledd i ens nasjonale oppdragelse, men det må ikke være bestemmende for ens internasjonale innstilling, hvis vi skal ha håp om at verden skal kunne føres fremover.

Jeg ble virkelig også litt overrasket ved å høre hr. Strand Johansen understreke meget sterkt suverenitetens betydning. All internasjonal kulturbestrebelse går ut på å begrense suvereniteten, likesom all samfunnskultur innen det enkelte samfunn har gått ut på å begrense den enkeltes suverenitet, den lokale suverenitet og stendernes suverenitet til beste for helheten. Suverenitet betyr i et nøtteskall at jeg forbeholder meg å være dommer i min egen sak. Det er det våre bestrebelser går ut på internasjonalt å komme bort fra. Den nye sammenslutning går ikke ut på å understreke suvereniteten for de enkelte. Den går til en viss grad, som hr. Strand Johansen riktig bemerket, ut på å beskytte den enkeltes suverenitet. Men enhver internasjonal avtale, det være seg en postkonvensjon, en telegrafkonvensjon, en fyraftale eller hva det enn kan være, betyr en begrensning av den enkelte stats suverenitet. Og særlig for de små land er det en livsoppgave å bringe verdensutviklingen inn i det spor at suvereniteten humaniseres og kultiveres. Den nye organisasjon som Stortinget forleden ga sitt samtykke til at vi tiltrådte - UNESCO - den søker jo nettopp gjennom en internasjonal oppdragelse å skape muligheter for et samarbeid ut over den overtroiske grense som suvereniteten skaper. Men det er en given ting at hvis en liten stat *alene* ville forsøke å oppgi sine suverene rettigheter i et raskere tempo enn større makter og andre stater gjør det, ville den være vergeløs og ville ofre seg selv uten å vinne noesomhelst med det. Men la oss være klar over at vår innstilling må gå ut på å støtte enhver bestrebelse for å begrense og humanisere og innskrenke suvereniteten slik som den fra gammel tid kjennes og dyrkes av imperialister i alle land! Jeg tror det er nødvendig å ha sagt dette, for der er visse tidenes tegn som peker i retning av at man etter denne krig, som etter forrige krig, skaper en bølge av nasjonalisme på en rekke punkter av våre forskjellige kontinenter, og skaper nye stater som *alene* kan bestå ved å understreke en nasjonalisme

og et suverenitetskrav som hverken er begrunnet i en historisk kontinuitet eller i en humanistisk kulturoppfatning.

Her ble nevnt forskjellige ting vedrørende våre naboforhold. Utenriksministeren berørte i sin redegjørelse et finsk ønske om en transitthavn i Kirkenes, og utenriks- og konstitusjonskomiteens formann var inne på dette naboforhold. Jeg er naturligvis enig med hr. Wold i at vi ønsker å være så imøtekommende som vi være kan likeoverfor vårt finske nabofolk, men jeg er helt enig med Utenriksdepartementet i at vi ikke kan avstå noen transitthavn eller noen del av våre rettigheter ved å skape servitutter på Kirkenes eller noe annet sted. Jeg tror at det politisk er risikabelt. Jeg ønsker at man skal være så imøtekommende som vi føler trang til, men jeg skulle tro at man på finsk side også eventuelt vil ha en forståelse av at vi ikke ønsker å gi den imøtekommenhet noen former som skaper servitutter på norsk område, og gir en nabostat anledning til i noen form å gripe inn i eller blande seg opp i utøvelsen av norsk lov eller norske rettssystemer på et område av det norske territorium. For samhandelen med Finnland må det kunne finnes veier som er helt tilfredsstillende, og jeg skulle anta at hr. Wold ikke vil være uenig med meg når jeg sier at det hittil gjennomgående fra norsk side i de tidligere år har vært vist en større imøtekommenhet på dette område enn det til alle tider har vært vist fra finsk side. La oss prøve å oppnå det best mulige forhold, men med bevarelse av visse rettigheter for oss selv og med en sikring av alle våre handelsinteresser, tollinteresser og andre interesser i grenseområdene.

Her har vært berørt de forhandlinger vi på forskjellig måte har hatt med Sovjet-myndighetene. Det ble opplyst i utenriksministerens redegjørelse - og vi finner det i dokumentene - at vi har gitt svar på forskjellige spørsmål fra russisk side, og at man også har drøftet å få en militærkomite med 2 mann fra hver side, tror jeg, til å gå opp grensen. Der var det ikke svart fra sovjet-russisk side. Jeg vil håpe at det blir svart, og at man får dette i gang. Jeg ser gjerne at det ligger mange henvendelser fra norsk side som ikke er besvart, jeg tror det er et ønskemål å få disse forhold bragt i helt normal, naturlig gjenge så snart som skje kan.

Til slutt vil jeg gjerne si noen ord om et forhold som er berørt i St.meld. nr. 2, men ikke i innstillingen og ikke av de tidligere talere. Det er det som er nevnt til slutt i St.meld. nr. 2, om displaced persons, om flyktninger av enhver art. Det er nevnt at Norge har bidratt til å dekke de administrative utgifter som den såkalte «Interguvernamentale Flyktningskomité» har, - et forferdelig ord på norsk og en dårlig oversettelse av det engelske «Intergovernmental Committee». Det er altså en komite som er etablert av en gruppe interesserte regjeringer, og som skulle avløse den tidligere høykommissær for flyktningene som Folkeforbundet

hadde, og Nansenkontorets arbeid. Vi er her ved et av de såreste punkter i det internasjonale bilde idag. Vi har hundretusener av flyktninger som er rettløse og ikke er borgere av noe land, vi har flyktninger som i tre generasjoner har vært nektet statsborgerskap i forskjellige land, og som fremdeles lever på de Nansen-pass som nå holder på å løpe ut. Det har vært en vesensforskjell mellom den måte hvorpå Nansenkontoret har behandlet flyktingene, og den måte hvorpå den internasjonale regjeringskomite har behandlet dem. De som fikk et Nansen-pass - og selve navnet skulle i norske ører ha en ganske verdifull klang - fikk individuelle rettigheter, de fikk arbeidstillatelse i det land hvor de var, og en begrenset rettsbeskyttelse. Den internasjonale regjeringskomite tar seg av klasser, men ikke av individer, den skaper ikke arbeidstillatelse for individene, den gir dem ikke individuelle pass. Vi så en del av de vanskeligheter som derved skapes, i spørsmålet om de spanske flyktninger i Frankrike, hvor den franske regjering ønsket å bringe dem inn under Folkeforbundet, hvorved disse spanske flyktninger, spanske lojalister - og med lojalister tenker jeg på dem som var lojale mot den lovlige spanske regjering tidligere - ville få oppholdstillatelse, arbeidstillatelse og rettsbeskyttelse. De henvendte seg til Folkeforbundet, som jo på det sene tidspunkt vanskelig kunne gå til noen politisk aksjon. Den beskyttelse som de spanske flyktninger kunne få av den internasjonale regjeringskomite, var meget begrenset og meget ufyldestgjørende. Vi har fremdeles noe som heter Nansenkontoret i likvidasjon, som stiller med flyktninger, og vi har fremdeles en høykommissær for flyktninger. Han er også anbragt i en ledende stilling i den internasjonale regjeringskomite, idet man ville utnytte hans erfaringer og hans kunnskaper. Men, så vidt jeg vet, har den norske regjering ingensomhelst innflytelse på denne såkalte Intergovernmental Committee. Vi har bidratt til å dekke utgiftene. Utenriksdepartementet har besluttet - med sanksjon av Sosialdepartementet og Finansdepartementet - å bruke inntil 100 000 kroner for å bidra til å dekke denne flyktingekomites utgifter. Men jeg skulle ønske at det ville være mulig å gi oss i et dokument, eller gjennom et foredrag av utenriksministeren, et virkelig utsyn over hvorledes flyktingsesituasjonen er i dag. Norge har visse tradisjoner her, som jeg nødig ville se oss oppgi. Nansen var den første mann som fikk den hederfulle tittel «Høykommissær for flyktninger». Under hans ledelse fikk man repatriert hundreder av tusener etter forrige verdenskrig. Men det lyktes ikke å løse problemet. Det består ennå, og det føles smertelig og intenst i en hel rekke av Europas land. I Norge kjenner vi det heldigvis lite, men både av humanitære grunner, og fordi vi har en nasjonal prestisje å opprettholde her, skulle jeg gjerne se at vi kunne få en melding om hvorledes disse forskjellige grupper står til hverandre. Da Nansenkontoret skulle likvideres, satte Folkeforbundet en annen nordmann som leder av det arbeide, og

også arbeidet for de spanske barn i Frankrike. Det var tidligere president i den internasjonale domstol i Egypt, Michael Hansson.

I øyeblikket sørger altså UNRRA mere eller mindre for displaced persons. Så har man Nansenkontoret under likvidasjon, man har høykommissæren, og man har den internasjonale regjeringskomite. Der burde skje en koordinering, og den norske regjering er i en særlig stilling for å kunne fremme et slikt arbeid. Jeg tror man har lov til å si at det har vært meget sterkt omtvistet hvorvidt UNRRA i det hele tatt har den organisasjon eller det personell som skulle gjøre det naturlig for UNRRA å ta seg av displaced persons. Det er et arbeid som ligger ved siden av det annet arbeid UNRRA har. Og UNRRA skal være tidsbegrenset, men, dessverre, displaced persons kommer man til å ha i lang tid fremover. Det er enkelte millioner ytterst ulykkelig stilte mennesker. Ennå har vi svevende i verdensrommet flyktninger fra den forrige verdenskrig, som mistet sitt statsborgerskap da, deres barn og barnebarn. Vi har hatt her i Norge folk som har vært tredie generasjon av statsløse, vi har sett folk som har tilbragt sin tid på broene mellom to land, eller i fengslene i to land, fordi de alltid kom ulovlig over grensen da de ingen legitimasjonspapirer kunne få. Jeg vil be utenriksministeren, som ganske sikkert har en like varm interesse for dette som noen av oss kan ha, og kjennskap til det, om ikke å tape av syne de norske tradisjoner på dette område, men bidra til å fortsette dem og bygge dem opp. Man vil i alle land være takknemlig hvis noen her ville ta et humanitært initiativ, og prøve å ordne et forhold, som ikke bare er et sår på vårt hele internasjonale folkelegeme, men som lett kan føre til internasjonale konflikter hvis det ikke blir regulert. Jeg er sikker på at ethvert initiativ utenriksministeren her kunne ta, ville bli møtt med den fulleste sympati av hele den norske almenhet.

Sundt: Jeg har med stor interesse hørt på representanten hr. Hambros innlegg. Det lå som alltid på et meget høyt nivå, på enkelte punkter så høyt at det ikke egentlig passer til de relativt enkle forhold vi skal behandle her. Saken er at det jo er meget interessant i og for seg å diskutere spørsmålet om suvereniteten. Spørsmålet om suvereniteten kunne være gjenstand forsåvidt for en spesiell behandling. Jeg tror ikke at suverenitetsbegrepet som herr Hambro uttrykte det i et nøtteskall kan bety dette at man skal være sin egen dommer. Det kan like meget være det rent negative at fremmede herrer ikke skal dømme i vårt eget land. Man kan si at den alminnelige kulturelle utvikling i verden streber mot en begrensning av suvereniteten, men man kan like godt si at den kulturelle utvikling og mellomfolkelige utvikling i verden burde gå i retning av å respektere andres suverenitet.

Jeg tror det er helt uriktig når man i hr. Uttheims ord vil legge en gjenklang av tidligere norsk imperialism. Det som er sagt fra hr. Uttheims side, og som han selv også bygger

på, det er såvidt jeg forstår at vi aldri, til tross for Haag-dommen i 1933, må glemme våre tradisjoner, vår historiske og moralske rett i forholdet til Grønland. Jeg tror heller ikke at det er noen uoverensstemmelse på dette punkt mellom dem som hevder at vi må holde fast på våre tradisjoner og hva utenriksministeren har anført i sin redegjørelse. Det som jeg synes er nokså avgjørende i denne redegjørelse er hvor utenriksministeren sier:

«Jeg vil gjerne med en gang si at utgangspunktet for alle overveielser har vært at det nå fra norsk side overfor Danmark ikke må reises noen strid om suverenitetsspørsmålet. Det må vi se på som avgjort med Haag-dommen i 1933. Det hindrer ikke at hvis Danmark under fremtidige forhandlinger med De Forente Stater skulle overdra sin suverenitet til dem, må vi under henvisning til vår historiske tilknytning til Grønland og våre store interesser der, sterkt hevde at vi står i en særstilling sammenlignet med andre nasjoner. Men så lenge dansk suverenitet på Grønland er helt klar, er det Regjeringens standpunkt at vi ikke vil reise strid om dette spørsmålet, ikke minst etter det skjebnefellesskap vi har hatt med Danmark i krigsårene.»

Det er vel neppe mange som kan være uenig i hva her er anført. Men det at vi ikke akter å reise strid betyr ikke at vi ikke til enhver tid i vårt samkvem med Danmark må ha som en levende realitet i vår utenrikspolitikk at vi har en historisk og moralsk rett i forholdet til Grønlandsspørsmålet som er sterkere enn noen annen nasjons utenom Danmark. - Hva der forøvrig er anført i utenriksministerens redegjørelse med hensyn til Grønlandsavtalen og forholdene på Vest-Grønland er jeg helt ut enig i, og likeså i hva der er uttalt av hr. Hambro og hr. Wold.

Forøvrig har jeg kun en kort bemerkning å gjøre vedrørende det meget ømfintlige Svalbardsspørsmål og vårt forhold til Sovjet. Jeg vil sette fingeren på at det er to sovjetsynspunkter som er avgjørende i forholdet til Svalbard. Det første er Sovjetsamveldets ønske om å få omgjort Svalbardtraktaten, det annet er at Sovjetsamveldet vil hevde at forholdet mellom Norge og Sovjet i forbindelse med Spitsbergen eller Svalbard skal betraktes som et rent sovjetrussisk-norsk anliggende. Om det første punkt anførte bl.a. herr Hambro at det også fra norsk side kunne være ønskelig å få omgjort Svalbardoverenskomsten av 1920 - eller 1921 var det kanskje. Det er mulig det kan være ønskelig for Norge å få visse forandringer i enkelte av bestemmelsene i Svalbardtraktaten, men jeg vil ihvertfall på det nuværende tidspunkt for mitt vedkommende ta bestemt forbehold om at man ikke forhaster seg i et så vanskelig og ømtålelig spørsmål. For hva det kan være av interesse for oss som et ideelt ønske, kan være meget skjebnesvangert i andre forhold. Vi har traktaten, vi har våre rettigheter og forpliktelser i forholdet til de andre kontrahenter innenfor traktaten, og det mener jeg er meget vanskelig og farlig å ta en forhastet

avgjørelse. Vi kan ikke av hensyn til Sovjetsamveldet sette i fare de rettigheter vi har ervervet ved Svalbardtraktaten.

Det annet spørsmål er om f.eks. det militære spørsmål om Sovjetsamveldets ønske om å befestе deler av Svalbard, skal være et rent sovjetrussisk-norsk forhold.

Utenriksdepartementet har selvfølgelig ut fra norsk standpunkt hevdet at det er et rent norsk anliggende i og for seg, men det har for så vidt ikke tatt noe endelig standpunkt, må man si etter redegjørelsen. Hr. Strand Johansen anførte alt på dette tidspunkt at det skal være et norsk-sovjetrussisk forhold. Også der tar jeg et bestemt forbehold mot at dette skulle være uttrykk for tingets oppfatning. Selvsagt kan situasjonen bli den at det er riktig og ønskelig for Norge å betrakte en ordning av Svalbardforholdet som et norsk-sovjetrussisk anliggende; men situasjonen kan like godt bli den at vi er nødt til, for å bevare vår selvstendighet, å henskyte oss under De Forente Nasjoners sikkerhetsråd.

Statsråd Lange: Jeg vil gjerne først få lov til å si et par ord i sammenheng med innstillingen om St.meld. nr. 2, hvor komiteen sier at

«en rekke av de saker meldingen omfatter, måtte etter komiteens oppfatning godt kunne behandles offentlig. Dette bør skje hvor hemmelig behandling ikke er absolutt nødvendig. En henstiller derfor at det fremtidig ved meldinger fra Utenriksdepartementets Politiske Avdeling blir iaktatt at kun de saker som nødvendigvis må behandles hemmelig blir tatt med i hemmelig melding til Stortinget og at det blir avgitt særskilt melding om andre saker.»

Jeg vil gjerne med en gang ha sagt at jeg er helt enig i det generelle synspunkt at alt som kan behandles offentlig, skal behandles offentlig. Når så mange saker er tatt med i denne hemmelige meldingen, henger det for det vesentlige sammen med at de aller fleste av avtalene var fortrolige på det tidspunkt da meldingen ble utarbeidet og oversendt Stortinget. Først senere har vi fått de andre interesserte maktenes godkjenning på at avtalene kan legges fram offentlig. Da måtte vi på det tidspunkt da meldingen ble utarbeidd og lagt fram, legge dem fram som hemmelige, fordi alle parter må jo være enige om hvorvidt en avtale skal legges fram offentlig eller ikke. Det er kommet med i meldingen en eller to avtaler som godt kunne vært gjort offentlig. Det gjelder særlig den sak om «displaced persons» som odelstingspresident Hambro kom inn på i sitt innlegg, og som i høy grad egner seg for offentlig behandling. For så vidt er det beklagelig at hr. Hambros innlegg på grunn av at denne avtalen er tatt med i denne meldingen, ble holdt i et lukket møte her i Stortinget.

Når det gjelder de uttalelser som er kommet i tilknytning til min redegjørelse, vil jeg med en gang med glede konstatere at det fra alle sider er uttalt enighet om

de praktiske skritt som nå bør tas, både når det gjelder Grønlandsspørsmålene, og når det gjelder grenseforholdene til Sovjet-Samveldet - de to saker i redegjørelsen som presserer mest i øyeblikket. Med hensyn til Svalbardsaken kan det være riktig, som det har vært sagt fra flere hold, at også vi i Norge har interesse av å få forandret Svalbardtraktaten. Det er bestemmelser der som det kunne være godt også fra norsk side å få forandret. Men jeg vil reservere meg mot at det akkurat nå skulle være tidspunktet til å ta opp det ønskemål fra norsk side. Så utilfredsstillende som det er - og der er jeg enig med hr. Hambro - å ha den slags spørsmål svevende, så tror jeg ikke at det ville være heldig om vi tok et initiativ selv i den form i øyeblikket å forlange eller be om en revisjon av Svalbardtraktaten.

Når det gjelder de andre spørsmålene som vi gjerne vil ha løst i forholdet til Sovjet-Samveldet, så er stillingen fremdeles den som jeg nevnte i min redegjørelse, at vi har henvendt oss til Sovjet-Samveldets regjering og bedt om å få grenseoppgang og forhandlinger om alle de svevende spørsmål nå i sommer, men vi har ennå til i dag ikke fått noe svar på om man fra sovjetrussisk side er klar til å ta de forhandlingene. Og selv ikke det forslag som kom fra sovjetrussisk side i februar om en midlertidig ordning med et tomanns militært utvalg inntil de endelige forhandlingene hadde kunnet finne sted, selv ikke det har ført til noe. Vi har fra norsk side lagt fram de forutsetninger som vi mente det tomannsutvalget måtte bygge på og har utsett den norske representant, men siden er det ikke kommet noe svar fra Sovjet-Samveldets side. Det er noe vi beklager, fordi vi nettopp av hensyn til vårt gode og vennskapelige forhold til den store naboen vår i øst gjerne vil ha disse ting avgjort, klaret opp, slik at vi vet nøyaktig hva vi har å holde oss til.

Når det gjelder det forhold som utenrikskomiteens formann nevnte, dette at de lokale myndigheter ikke mener at det er aktuelt å få fornyet i forholdet til Sovjet-Samveldet avtalen om trafikk og samferdsel på Pasvikelv og Grense Jakobselv, så er jo bakgrunnen for den skepsis - kan en si - som de lokale myndigheter der gir uttrykk for, de generelle prinsipper som i Sovjet-Samveldet følges hvor det gjelder forholdene langs Samveldets grenser. Dessuten har bestemmelsene i den gamle norsk-finske avtale i dag ikke den samme aktualitet, fordi vi har fått sammenhengende veiforbindelse langs med elven og derfor selve elvetrafikken ikke spiller den rolle som tidligere, selv om vi naturligvis er fullt oppmerksomme på hvor stor rolle den spiller i den lokale befolknings liv.

Med hensyn til Skoltefoss' utbygging vil jeg der gjerne i tilknytning til det som stortingsmann Wold sa, meddele at vi har fått nye opplysninger fra vår ambassade i Moskva, og disse opplysninger tyder på at det fra russisk side nok fortsatt er sterk interesse for utbyggingen av Skoltefossen. Jänisskoski sikrer ikke tilstrekkelige kraftmengder, og

spørsmålet vil kunne bli tatt opp fra sovjet-hold når som helst. Når det gjelder vegforbindelsen om Krokfjellet, er vi jo dessverre i dag i den stilling at man fra finsk side har slått retrett i dette spørsmål, idet forhandlingene om det finske sagbruk ved Enare og om levering av trelast fra det til gjenreisingsbehov i Finnmark er brutt fra finsk side, og det er samtidig da meddelt at når det ikke blir noe av sagbruket, så har man fra finsk side heller ikke noen øyeblikkelig interesse av å bygge sin del av veien - og da blir det jo ikke så særlig aktuelt å sette kraft inn på å bygge den norske del av veien, iallfall ikke før man vet at det også blir bygget fra finsk side.

Med hensyn til hr. Utheims bemerkninger om vårt forhold til Danmark kan jeg slutte meg til det som har vært sagt av tidligere talere, og da særlig av representanten Hambro. Jeg tror ikke at vi vil tjene *noen* sak ved der å ta det standpunkt: Vi må aldri glemme en urett som vi har lidd for nå snart 150 år siden. Men at vi i alle forhandlinger om Grønland, selv om vi nå fastslår at suverenitetsspørsmålet er avgjort med Haagdommen må huske og ha levende i oss at vi har spesiell historisk tilknytning til Grønland, og at vi gjennom vår innsats også på den vitenskapelige og på det næringspolitiske område har en særstilling i forhold til alle andre nasjoner, det tror jeg ikke det er noen i denne sal som er uenig i.

Med hensyn til arkivforhandlingene er jeg helt enig med representanten Hambro i at når det gjelder arkivsakene i Sverige, er tiden nå inne til å ta spørsmålet opp gjennom diplomatiske forhandlinger, altså som en politisk sak om en så vil. De forhandlinger som jeg nevnte i min redegjørelse, er forhåndssonderinger som har vært foretatt av riksarkivaren, og han har brakt på det rene at vi nå kan oppnå å få ting som vi har vesentlig interesse av. Vi vil da naturligvis under forhandlingene, når de nå blir tatt opp med tilslutning fra Stortingets side, søke å få alt det som vi på noen måte kan, for å få våre arkiver i den best mulige orden.

Jeg skal ikke forlenge debatten her med å gå inn på en diskusjon om suverenitetsspørsmålet. Det tror jeg ville føre langt ut på viddene. Jeg kan hvor det gjelder mitt syn på de ting, i alt vesentlig slutte meg til hr. Hambros uttalelser, og det var den oppfatning som lå til grunn for den formulering i min redegjørelse som hr. Strand Johansen gikk til felts mot. Jeg vil bare meget bestemt til hr. Strand Johansens innlegg ha reservert meg mot, tatt avstand fra, at det skulle være noen slik motsetning, som han lot til å ville forsøke å konstruere opp, mellom den prinsipielle linje i norsk utenrikspolitikk som ble fastslått av min forgjenger Trygve Lie i hans innlegg på første del av de Forente Nasjoners generalforsamling, og den linje som ligger til grunn for den utenrikspolitikk den norske Regjering fortsatt fører. Det er ikke et øyeblikk spørsmål om det er noen forandring. Vår utenrikspolitikk er den: Gjennom lojalt medlemskap i De Forente Nasjoner å bidra til ved aktiv

innsats og ved å påta oss de forpliktelser som den legger på oss ved å bygge denne organisasjonen ut, og ikke å foreta oss noe i retning av å slutte oss til eller innlate oss på noen blokkdannelse av noen art, som kan vanskeliggjøre forholdet stormaktene imellom. Tvertimot må vi gjøre alt vi kan for å forsøke å skape et tillitsforhold i steden for det mistillitsforhold som råer i dag.

Når jeg i min redegjørelse i et hemmelig stortingsmøte - jeg vil gjerne poengtere at det var i et hemmelig stortingsmøte - også tok med som et moment i vurderingen av den internasjonale situasjon visse rykter som sirkulerte, og som jeg med engang sa sannsynligvis var ledd i en nervekrig, var det fordi jeg følte det som en plikt å gjøre Stortinget oppmerksom på hvor spent situasjonen på mange hold ble ansett for å være. Jeg sa også i min vurdering av Sovjet-Samveldets politikk at det er intet som tyder på at noen i den ansvarlige politiske ledelse i Sovjet-Samveldet ønsker krig. Jeg henviste forsåvidt ikke ordrett til erklæringer, det har vært gjort ofte før offentlig, jeg anså det ikke nødvendig her. Når jeg tok det med, var det fordi det ikke er noen som helst tvil om at der hersker på mange hold i verden i dag en meget stor nervøsitet som vi må være oppmerksom på, fordi også en slik nervøsitet kan forverre situasjonen. For øyeblikket tror jeg for øvrig at det er inntrådt en ganske vesentlig avspenning, og jeg har for min del godt håp om at når utenriksministrene for de 4 stormakter nå kommer sammen i Paris for å fortsette sine forhandlinger, vil det vise seg muligheter for å nå fram til kompromiss i de vanskelige spørsmålene som de da står overfor.

Til slutt bare et par ord i tilknytning til hr. Hambros uttalelse om displaced persons. Jeg er helt enig i at vi har ganske spesielle tradisjoner, og derfor ganske spesielle forpliktelser å vareta hvor det gjelder flyktningspørsmål, og den norske delegasjon som nå deltar i møtet i Det sosiale og økonomiske råd, har spesiell instruks om under det punkt på Rådets dagsorden å arbeide for en best mulig koordinering av alt arbeid for flyktinger og displaced persons, altså nettopp det som hr. Hambro nevnte som et ønskemål. Spørsmålet vil også ganske sikkert komme opp igjen på De Forente Nasjoners fortsatte generalforsamling i New York i september, og da vil det være en selvfølge at vi fra norsk side spesielt interesserer oss for den saken, og søker å få arbeidet for flyktingene inn i den best mulige gjenge.

Friis: Utenriksministerens forrige redegjørelse, som vi har hatt forelagt oss her i dag, var avgitt den 14 mai, og innstillingen fra utenriks- og konstitusjonskomiteen er datert den 23 mai. I de tre ukene som er gått siden innstillingen var ferdig, er det inntrådt mange ting i den internasjonale situasjon som ikke er kommet med der, og som jeg kanskje hadde ventet at utenriksministeren var kommet inn på i sin muntlige tilleggsredegjørelse her. Særlig er det jo utvilsomt at situasjonen med hensyn til Spania er blitt i høy

grad skjerpet. Der er i mellomtiden inntrådt helt nye momenter som gjør at den stilling som bl.a. jeg tok ved forrige debatt vi hadde i tinget om Spania, har endret seg meget. Jeg går ut fra at utenriksministeren i den offentlige redegjørelse han skal gi, vil komme inn på dette spørsmål og de nye momenter som er inntrådt i denne saken, og at vi så får en debatt helt offentlig om disse ting. Men jeg ville gjerne, fordi forord bryter trette, som det heter, her i dette hemmelige møte ha spurt utenriksministeren om der med hensyn til Spania foreligger noen henvendelse fra noen kant som gjør at det er visse nasjonale hensyn å ta når vi skal diskutere denne saken offentlig. Jeg ville gjerne på forhånd ha rettet det spørsmål til utenriksministeren.

Hva angår de andre spørsmål som har vært diskutert her i dag, så var det en glede å høre hr. Hambro ta så uttrykkelig avstand fra hr. Utheims betraktninger, som minnet så mistenkelig og urovekkende om den ideologiske innledning til nazismens fremtreden på den politiske arena i vårt land. Det er ganske klart at skal man føre det resonnement som hr. Utheim fører, kan vi like godt - som det også den gang ble fremhevet - også kreve Bohuslän tilbake, og Jämtland og Härjedalen og kreve rettet alle de ting som muligens i historiens lys til en viss grad kan se ut som urettferdighet overfor vårt land. Men vi kan ikke, som hr. Utheim ønsker, gi oss til å prøve å gjøre om igjen eller få omgjort historiens forløp og de traktater og overenskomster mellom stater som er blitt gjort ut fra gamle tiders ganske andre betraktningsmåter enn dem vi har i dag.

På den annen side synes jeg nok at hr. Hambro ble lovlig negativ nå i sin absolutte redusering av det grønlandske spørsmål til en så å si hverken økonomisk eller politisk stor sak for oss. For øvrig er hele denne betraktningsmåte, både på den ene og på den annen side for meg nokså fremmed. Det riktige synspunkt for vår holdning til Grønland må være at vi anlegger det samme syn der som vi ønsker at andre skal anlegge hvor det gjelder vårt eget lands interesser. Om andre land har handelsinteresser overfor Norge, så ønsker vi ikke at de av den grunn skal diskutere hvorvidt landet vårt hører til den ene eller den andre parten. Vårt synspunkt overfor Grønland må være det samme som vi ønsker overfor vårt eget land, at Grønland skal være til for grønlenderne, at det riktige er at de som bor og lever på Grønland, også får høve til å overta styret i sitt eget land. Og alle de skildringer jeg har lest om grønlenderne, går ut på at de er fullt modne til å kunne gjøre det.

Med hensyn til arkivsaken, er jeg helt enig med hr. Hambro i at arkivfolkene ikke i og for seg egner seg som forhandlere der hvor spørsmålet ikke lenger bare er en arkivmessig sak, men virkelig en politisk sak. Forhandlinger om avlevering av offentlige dokumenter fra andre land er naturligvis i aller egentligste forstand en politisk sak. Og jeg tror heller ikke at arkivfolkene gjennom årene har lagt noe an på å få fremtre som politikere. Siden riksarkivar

Birkelands dager i 1850-årene, har det ikke vært noen mann innenfor min profesjon som har drevet noe videre med politikk før det kom til min ringhet, så jeg tror ikke at arkivfolkene kan beskyldes for å ha villet søke å opptre utidig som politikere. Nå, det vesentlige ved denne sak, det er etter min mening at man ikke lar det psykologiske øyeblikk gå fra seg, men at man nå fortsetter aktivt de fremstøt som er gjort, og virkelig får noe igjennom både overfor Danmark og overfor Sverige.

Med hensyn til suverenitetsspørsmålet må jeg også si med hr. Sundt at jeg hadde nok inntrykk av at hr. Hambro nå gikk noe vel langt. Jeg er jo en mann med sympatier for internasjonalsisme gjennom mange år, men jeg synes nok at hr. Hambro går for langt når han vil underkjenne suverenitetsbegrepet helt og så å si vil gi det helt på båten. Jeg tror tvert imot at det historiske tidspunkt for vårt land nå er at der foreligger større muligheter for en selvstendig, suveren norsk utenrikspolitikk enn der har foreligget noen gang før i vår historie. Vi skal aldeles ikke se bort fra dette og heller ikke la være å benytte de historiske muligheter som foreligger nå til å føre en selvstendigere norsk utenrikspolitikk enn vi har kunnet føre tidligere.

Statsråd Lange: Hr. Friis etterlyste en redegjørelse for vårt forhold til den nåværende regjering i Spania. Jeg tror ikke det er tiden til, og heller ikke nyttig akkurat i øyeblikket å ta en Spania-debatt. Jeg tror vi skal komme tilbake i meget nær fremtid til spørsmålet om det fra norsk side kan gjøres noe ytterligere ut over den henvendelse som ble rettet til underkomiteen i de Forente Nasjoner i spørsmålet om Spania. Noen henvendelse, som hr. Friis hentydet til, av noen art fra noen kant er ikke kommet, annet enn at det for øyeblikket befinner seg i Oslo en uoffisiell representant for regjeringen Giral, som har overrakt en note hvor regjeringen Giral ber om at spørsmålet om anerkjennelse av den republikanske regjering må bli tatt opp til fornyet overveielse. Det spørsmål er under overveielse, men det er ennå ikke riktig modent til å tas frem i samråd med utenrikskomiteen og Stortinget. Men så snart Regjeringen har utformet sitt syn på hva som nå er mulig å gjøre, vil jeg få lov til å komme først til utenrikskomiteen og så til Stortinget med det spørsmål.

Hr. Utheim etterlyste en omtale av de handelspolitiske forhold til Island. Dette kommer jeg tilbake til i den redegjørelse som jeg håper nå om et øyeblikk å få anledning til å gi i offentlig møte, en oversikt over den handelspolitiske utvikling siden frigjøringen.

Utheim: Flere talere har angrepet meg meget sterkt for de synsmåter jeg hevdet tidligere idag, og da må jeg få lov til å presisere visse ting. Jeg kan ikke vedkjenne meg den fortolkning, de slutninger, som disse talere som har svart

meg, har trukket. Hva sa jeg i mitt første innlegg? Juridisk er suverenitetsspørsmålet overfor Grønland avgjort. Vi bøyer oss for den dom. Det presiserte jeg meget sterkt. Men vi har viktige næringsinteresser på Grønland. Jeg sa videre at forholdet mellom Norge og Danmark er ikke oppgjort med det som har funnet sted. Det juridiske spørsmål som har foreligget i 100 år og mer, er omdannet til et politisk spørsmål, og det vil alltid være noe som ligger og gnager der i forholdet mellom Danmark og Norge. Jeg mener at moralen også landene imellom etterhvert vil bli så god at den tid kan komme da Danmark sier: «Vi har gjort en urett, vi ønsker å omgjøre den.» Dette er kun et spørsmål mellom Norge og Danmark, og jeg har aldri tenkt at voldelige midler her kan komme i betraktning. Men det er et uoppgjort spørsmål, og når utenriksministeren og andre talere så sterkt har fremhevet vår historiske interesse, er dette uttrykk for den samme tanke som jeg har fremholdt. Jeg vil bare ikke at man i fremtidige forhandlinger om disse spørsmål av våre ord eller handlinger skal kunne trekke sådanne slutninger at vi er fullt fornøyde med den avgjørelse som er truffet av domstolen i Haag.

Komiteen hadde innstillet i innst. S.E.:

St.meld. nr. 2 (1945-46) vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Komiteen hadde innstillet i innst. S.F.:

Utenriksministerens redegjørelse vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Protokollen ble deretter opplest uten å foranledige noen bemerkning.

Møtet hevet kl. 11.20.
